

DÖRDÜNCÜ SULTAN MURAD'IN REVAN SEFERİ KRONOLOJİSİ

ŞEVVAL 1044 (1635) RECEP 1045 (1635)

PROF. DR. A. SÜHEYL ÜNVER

Türk Tarih Kurumu Üyesi

Dördüncü sultan Murad'ın Revan seferi hakkında tarihlerimizde kâfi derecede sahih malûmat vardır. Ay ve günleri itibariyle birbirini bazen nakzeden hususlar göze çarpmıyor değilse de Revan muhasarası hakkında yazılan cihetlerde bir tebayün yok. Zira bu seferin müşahitleri ve onların yazdıkları az değil. Yollardaki icraat ve sebepleri de oldukça malûm. Revan fethini takip eden günlerde Tebriz fethinin de karanlık bir tarafı kalmamış. Lâkin Topkapı sarayı müzesi kütüphanelerinde sistemli araştırmalarımız neticesi Revan seferi hakkında kronolojik ve askerî bir ruzname bulduk ve ondan bir hulâsa çıkararak takdim etmeği tasarladık.

Bu ruzname Topkapı sarayı müzesi Bağdad köşkü kütüphanesinde N. 405 de kayıtlı bir kitabın ortasında (varak 124 a-184 a) yer almaktadır. 120 büyük sahifedir. Ebadı 20,5 × 27 dir ve beher sahifede 18-20 satır vardır. Eserde metin haricinde Bağdad fethi tarihleri varsa da Revan'a ait yoktur. Sonra Ayasofya binasının beyanı hakkında ayrı bir kısım mevcuttur.

Ruznamede her nekadar bazı icraat kısaca yazılmış ve Revan fethi ile Tebriz kısmı hakkındaki malûmat ile beraber takip olunan yol ve bu yolda tercih edilen eski ve yeni menziller itibariyle eserin büyük bir kıymeti vardır. Hele yollarda çekilen zorluklara bilhassa işaret olunmuştur. Gerek Revan'a giderken ve gerek dönüşde memleketi teftiş için ayrı yollar takip edilmiş ve Anadolu'nun en mühim merkezleri bu suretle kontrol edilmiştir.

Ruzname dikkatle incelenirse tarihimizi aydınlatan yeni bilgilere sahip olacağımızı zannediyorum.

Tarihlerimizde ufak tefek farklarla harp seferlerinden bahs olunur, fakat seferler ve yollar hakkında yazılmış olan eserler pek azdır. Yalnız Kanuni'nin Bağdad ve Şark seferlerinde takip ettiği

yolları beraber giden Matrakçı Nasuhi Salâhi "Beyânı seferi menazili Irakeyn" eserinde resimleriyle de göstermiştir. Onu bu Revan seferi Ruznamesi takip ediyor. Biz bilhassa yollarda yapılan icraattan, talimlerden ve sert disiplinden ziyade Anadolu menzil ve sefer yolları üzerinde daha çok durduk.

Revan seferi, gidiş ve dönüş, 10 gün Üsküdar'da ikamet dahil, tam 9,5 ay sürmüştür. Bunun dört ayı şehirlerde kalmakla geçmiştir. Günde vasati 6 saat yol alınıyor.

Seferin bu kadar uzun sürmesi yolların olmaması ve birliklerin bu zorluklar karşısında batı toplanişı başlıca sebeplerdendir.. Bit-tabi şehirlerde de oturma zamanı bundan hariçtir. Bunlar ayrıca alelmüfredat yazımıza eklenmiştir.

IV üncü sultan Murad Revan seferinde 24 yaşlarındadır. Kâtip Çelebi de bu seferde bulunuyor. Fakat biz onun yazdıklarıyla bahsimizi karşılaştırmıyoruz. Elimizdeki bu doğru Ruzname ile mukayese faydeli olabilir. Yine bu bahsi tenvir edecek kaynaklara da ayrıca bakmalıdır. Meselâ Başvekâlet Arşivindeki menzil defterleri bu hususda istifadeye şayandır. Yine bu arşivde bazı tesellüm tezkereleri de vardır ki yine bunlarla alâkalıdır. Nitekim bir tanesi 13 Recep 1044 (1634) tarihini taşıyor ki Revan seferinden 3 ay önceye aittir.

Padişahın Şark seferine gidişinde seferi hümayun masrafları için Arpa Emîni Hüseyin'e 200.000 akçe teslimine dairdir. Bütün bunlar herhangi bir devri veya harp seferini lâyikiyle yazabilmek için başvurulması icab eden kaynakların mahiyeti hakkında bize bir fikir vermektedir. Yani bir seferden aylar önce alınan tedbirler ve hazırlıklar gayet etraflı düşünülmüş. Revan seferinde böyle bir programla hareket edilmiştir. Mevzuumuzu bu kadar genişletmeğe lüzum görmiyerek yalnız mezkûr Ruznamenin tetkikinden çıkar-dığımız bazı neticeleri şöylece sıralıyacağız.

<u>Yol</u>	<u>Menzil sayısı</u>	<u>Kaç saatte varıldığı</u>	<u>Günde vasati yol saatle (1)</u>
Üsküdar-Eskişehir	13	55	4,5
Eskişehir-Konya	14	52	4
Konya-Kayseri	11	74	6,5

¹ Bu rakkamlar 4,5 saate yakın ise 4; 4,5 saat ise 4 saate karibdir. Dakika küsürları gösterilmemiştir. Bazıları gösterilen saatten biraz da fazlacadır.

Sivas-Sınur ovası	13	67,5	5
Sınur ovası-Erzurum	8	37	5
Erzurum-Kars	10	39	4
Kars-Revana	8	40	5
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Revana-Tebriz	16	83	5
Tebriz-Van	14	73	7
Van-Bitlis	10	49	5
Bitlis-Diyarbakır	8	48	6
Diyarbakır-Malatya	9	46,5	5
Malatya-Sivas	8	40,5	5
Sivas-Tokat	5	28,5	5,5
Tokat-Amasya	4	25,5	6,5
Amasya-Bolu	13	86,5	6,5
Bolu-İzmit	6	45	7,5
İzmit-Üsküdar Bahren	1	13	13

177

Gidiş ve dönüş

938,5

Çıkardığımız bu cedvele göre Revan'a kadar 83 menzilde 400 saatte mütemadi yürüyüş ile varılmıştır. Arada oturak günler hesab edilmemiştir. Günde vasati 5 saatte gidilmiştir. Revan'da 12 nci oturak günü fetih mümkün olduğundan hepsi 25 gün kalmıştır.

Revan'dan İstanbul'a Tebriz yoliyle 94 menzilde dönülmüştür. Revan'dan Tebriz'e 83 saatte, oradan İstanbul'a Revan'dan kalış dahil 94 menzilde ve 538,5 saatte İstanbul'a dönülmüştür. Azîmette yolda günde âzami 5 saat gidilmişken dönüş de âzami 6,5 saatte olmuştur. O halde Revan seferi gidiş ve dönüş 177 menzilde yapılmıştır. Bu sefer yolda 938,5 saatte mümkün olmuştur. 62 gün şehirlerde giderken istihzarât ve toplanma ve avdetde de ağırlıkların toplanması için oturulma bu saatlerden hariçtir.

Revan seferi 1-10 Şevval 1044 de başlayıp 11 sefer 1045 de bitiğine göre tam 9,5 ay sürmüş demektir. Bunun 4 ayı oturaklarda geçtiğine göre Revan seferi için 9,5 ayın 5 ayı mütemadi olarak giderken vasati 5, dönerken 6,5 saati yolda geçmiştir.

OTURULAN "OTURAK" ŞEHİRLER VE KALINDIĞI GÜNLER SAYISI

<u>Şehir ismi</u>	<u>Oturulduğu günler</u>
Üsküdar	9
İzmit	4
Eskişehir	2
Konya	5
Sivas	16
Sınur ovası سنور اواسی	5
Erzurum	5
Kars	3
Revan (12 nci gün Revan fethedilmiştir).	25
Kafaçölem قفاج اولم	2
Cors جورس	3
Gerdemiş	2
Tebriz	4
Van	4
Diyarbakır	14
Malatya	5
Tokat	1
Amasya	1
İzmit	1
Üsküdar	1
	<hr/>
	112

Bu sefer için muhtelif 20 oturak şehirlerde böyle birbirlerinden farklı sayıda kalınması sebepleri Ruznamede okunmakla anlaşılıyor. Bir kısmında hazırlıklar ikmal olunuyor veyahut ağırlıkların gelmesi veya yolalması için bekleniyor. Yol yorgunluğu ve bozukluğu da derlenip toplanmak için biraz fazla kalınmağı icab ettiriyor.

OTURAK ŞEHİRLERE VARİŞ VE KALKIŞ GÜNLERİ

Üsküdar	1 Şevval	1044	Salıdan	10 Şevval	Perşembeye ka.
İzmit	13 Şevval	1044	Pazardan	17 Şevval	Perşembeye ka.
Eskişehir	26 Şevval	1044	Cumartesiden	28 Şevval	Pazartesi
Konya	13 Zilkade		Pazartesiden	17 Zilkade	Pazara
Sivas	5 Zilhicce		Salıdan	21 Zilhicce	Perşembeye
Sınırovası	5 Muharrem	1045	Çarşambadan	10 Muharrem	Pazartesiye
Erzurum	17 Muharrem		Pazartesiden	23 Muharrem	Pazara
Kars	1 Safer		Pazartesiden	4 Safer	Pazara
Revan	11 Safer ²		Perşembeden	6 Rebiülevvel	Pazartesiye
Kafaç ölem	9 Rebiülevvel		Perşembeden	11 Rebiülevvel	Cumartesiye
Cors	14 Rebiülevvel		Pazartesiden	17 Rebiülevvel	Cumaya
Gerdemiş	23 Rebiülevvel		Perşembeden	25 Rebiülevvel	Cumartesi
Tebriz	28 Rebiülevvel		Pazartesiden	2 Rebiülâhır	Cumartesi
Van	17 Rebiülâhır		Pazardan	22 Rebiülâhır	Perşembe
Diyarbakır	9 Cumad-el-evvel		Pazardan	23 Cumad-el-evvel	Pazar
Malatya	1 Cumad-el-âhır		Pazartesi	6 Cumad-el-âhır	Pazartesi
Tokat	18 Cumad-el-âhır		Çarşamba	20 Cumad-el-âhır	Cuma
Amasya	23 Cumad-el-âhır		Pazartesi	24 Cumad-el-âhır	Pazartesi
İzmit	12 Recep		Cumartesiden	14 Recep	Pazartesi
Üsküdar	15 Recep		Salıdan	14 Recep	Pazartesi

Seferin başlangıcı	: 1 Şevval	1044	(20 Mart	1635)	Salı ³
Seferin sonu	: 15 Recep	1045	(25 Aralık	1635)	Salı
Üsküdar'dan hareket	: 10 Şevval	1044	(30 Mart	1635)	Perşembe
Revan'a varış	: 11 Safer	1045	(27 Temmuz	1635)	Perşembe
(Dönüş) Tebriz'e varış	: 28 R.Evvel	1045	(11 Eylül	1635)	Salı
Van'a varış	: 17 R.Âhır	1045	(30 Eylül	1635)	Pazar
Diyarbakır'a varış	: 9 Cu.Evvel	1045	(21 Ekim	1635)	Pazar
Tokad'a varış	: 18 Cu.âhır	1045	(29 Kasım	1635)	Çarşamba
İzmit'e varış	: 12 Recep	1045	(23 Aralık	1635)	Cumartesi
İstanbul'a varış	: 15 Receb	1045	(25 Aralık	1635)	Salı ³

Safer	1 Şevval	1044
Zilkade		1044
Zilhicce		1044
Muharrem		1045
Safer		1045
Rebiülevvel		1045
Rebiülâhır		1045
Cumad-el-evvel		1045
Cumad-el-âhır		1045
15 Receb		1045

² Revan kal'ası sarıldığının 12 nci günü 23 safer Pazartesi günü fetholunmuş ve mütaakıp 13 gün burada geçirilmiştir.

³ Saferin bir Salı günü başlayıp bir Salı günü bitmesi bir tesadüf esermidir. yoksa Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'lu alması şerefine bugün mübarek mi sayıldığından sefer mutlaka Salı başlamış ve mutlaka Salı günü sona ermiş, katî bir mütalâa yürütülemez.

Revan seferi 1 Şevval 1044 de başlayıp 15 Receb 1045 de sona ermiştir.

REVAN SEFERİ GİDİŞ VE GELİŞ MENZİL YOLLARI VE VARİŞ GÜNLERİ

Hicrî Tarih	Gün	Menziller	Menzile kaç Saatte varıldığı
10 Şevval	Perşembe	Pendik	6
11	Cuma	Gebze	5,5
12	Cumartesi	Hereke	4,5
13	Pazar	İzmit (Oturak)	?
17	Perşembe	Kazıklı	4
18	Cuma	Dikilitaş	7,5
19	Cumartesi	İzmit	2,5
20	Pazar	Yenişehir	4,5
22	Salı	Akbiyık	4
23	Çarşamba	Pazarcık	5
24	Perşembe	Bozöyük	3,5
25	Cuma	İnönü	1
26	Cumartesi	Eskişehir ⁴	7
28	Pazartesi	Akçaviran	5
29	Salı	Seyidgazi	?
1 Zilkade	Çarşamba	Bardakçı	4,5
2	Perşembe	Çiftelu	5
3	Cuma	Beyat	4,5
4	Cumartesi	Polavadin	8
5	Pazar	İshaklu	4,5
6	Pazartesi	Akşehir	5
7	Salı	Arkın	5
8	Çarşamba	İlgün	3
9	Perşembe	Cesri atık	?
10	Cuma	Suluzengî	5
12	Pazar	Kâhs	2,5
13	Pazartesi	Konya ⁴	?
19	Pazar	Pınaroğlu köyü	6
20	Pazartesi	Karaöyük	6

⁴ Oturak şehir.

21	Salı	Akçaşehir	9	
22	Çarşamba	Gölbaşı	7,5	
23	Perşembe	Ereğli	4	
24	Cuma	Nakkazen	10,5	
25	Cumartesi	Niğde	5	
26	Pazar	Gölbaşı	8	
27	Pazartesi	Karahisar Develi	5	
28	Salı	İncesu	6	
29	Çarşamba	Kayseri	7	
30	Perşembe	Gömeççayırı	5	
1	Zilhicce	Cuma	Sarioğlan	5,5
2		Cumartesi	Kemrek	4
3		Pazar	Şarkışla	5
4		Pazartesi	Apardıözü	8
5		Salı	Sivas (4)	8
21		Perşembe	Kızılırmak	5
22		Cuma	Koçhisar	3,5
23		Cumartesi	Oğuzözü	5,5
24		Pazar	Ayaş yaylası	5,5
25		Pazartesi	Şahneçemeni	5,5
26		Salı	Güzellerçayırı (Akşar)	4,5
27		Çarşamba	Yargazi	7,5
28		Perşembe	Çemenyaylası	8
29		Cuma	Küçükçemen	5
1	Muharrem 1045	Cumartesi	Yasıçemen	2
2		Pazar	Palahor	4
3		Pazartesi	Sadak	5,5
4		Salı	Cebreönü	4,5
5		Çarşamba	Sınurovası (4)	4,5
10		Pazartesi	Hayik	6
11		Salı	Tuloslar	4
12		Çarşamba	Tercan	3,5
13		Perşembe	Memahatun	6
14		Cuma	Niyk	5,5
15		Cumartesi	Cens جنس	4,5
16		Pazar	Ilıca	3,5
17		Pazartesi	Erzurum (4)	4
23		Pazar	Hanmenzili	2,5

24	Pazartesi	Hasankalesi	3,5
25	Salı	Çobanköprüsü	geçilmiş
25	Salı	Karaçoka	6
26	Çarşamba	Sınamir	5,5
27	Perşembe	Tomadağı	4,5
28	Cuma	Soğanbeli	4,5
29	Cumartesi	Verişan	4
30	Pazar	Duşkaya	3,5
1 Safer	Pazartesi	Kars (4)	5
4	Perşembe	Bulanık (Zaimköyü)	7
5	Cuma	Şahnegeçidi	7
6	Cumartesi	Şöreger	5
7	Pazar	Beyköyü	3,5
8	Pazartesi	Şarabhane	4
9	Salı	Abarân	4
10	Çarşamba	Abdallar	4,5
11	Perşembe	Revan (4)	5
6 Rebiülevvel	Pazartesi	Kerniçayı	3
7	Salı	Seyfeddin	3,5
8	Çarşamba	Avşarlı	4
9	Perşembe	Kafaçölem (4)	4,5
11	Cumartesi	Tutölöümü	4,5
12	Pazar	Mekusuyu	8
13	Pazartesi	Karaçuh	8
14	Salı	Cors (4)	4,5
17	Cuma	Behistân	3,5
18	Cumartesi	Huy (4)	9,5
22	Çarşamba	Veşleçayı	2
23	Perşembe	Gerdemiş (4)	8
25	Cumartesi	Merend	7
26	Pazar	Sofyan	6,5
27	Pazartesi	Hacıharâmi	2
28	Salı	Tebriz (4)	4,5
2 Rebiülâhır	Cumartesi	Hacıharâmi	4
3	Pazar	Kibleçemeni	7,5
4	Pazartesi	Kumla	6
5	Salı	Tesuy (4)	3,5
7	Perşembe	Elmasaray	4

8	Cuma	Sahrâyselmas önü	5,5
9	Cumartesi	Selmas	4,5
10	Pazar	Hanasor حناصور	7
11	Pazartesi	Serelbâk سرالباق	4,5
12	Salı	Elbak kal'ası sahrası	2,5
13	Çarşamba	Kotur kal'ası قطور قلعه سی	4
14	Cuma (5)	Ronahor	4,5
15	Perşembe	Mollahasan	6
16	Cumartesi	Ercekgölü	5
17	Pazar	Kal'ayı Van (4)	5,5
22	Perşembe	Kasımoğlu çayı	3,5
23	Cuma	Canklersuyu	5
24	Cumartesi	Bendmahı	6
25	Pazar	Erciş	6,5
26	Pazartesi	Genzek	3,5
27	Salı	Adilcuvaz	9
28	Çarşamba	Sûr	4
29	Perşembe	Kârmuç (Ahlat)	3,5
30	Cuma	Tâtuvan	4
1	Cumad-el-Evvel Cumartesi	Bitlis	4
2	Pazar	Kefender	4
3	Pazartesi	Eşkmeydanı اشك میدان	4
4	Salı	Veyselkarani	5
5	Çarşamba	Hark	6
6	Perşembe	Batmansuyu	9
7	Cuma	Karadepe	8
8	Cumartesi	Ayarçayı	8
9	Pazar	Diyarbakır (4)	4
23	Pazar	Şelbe	1,5
24	Pazartesi	Karaköprü	6,5
25	Salı	Ergani	5,5
26	Çarşamba	Sucuk yayla	5,5
27	Perşembe	Mihriban çayırı	5
28	Cuma	Gölbaşı	5
29	Cumartesi	Pağnek	4

⁵ 14 Perşembe, 15 Cuma olacakken aksi yazılmıştır.

30	Pazar	Muradsuyu	5,5
1	Cumad-el-Âhır	Pazartesi Malatya (4)	8
6	Cumartesi (6)	Badırlık	5,5
7	Pazar	Hekimhamı	5
9	Pazartesi (6)	Hasançelesi köyü	5
10	Salı	Alacahisar	5
11	Çarşamba	Kangal	5,5
12	Perşembe	Değirmenköyü	5
13	Cuma	Cesirhanı	3
14	Cumartesi	Sivas	6,5
15	Pazar	Yıldızsuyu	5
16	Pazartesi	Mehmetpaşa hanı	4,5
17	Salı	Menzili akçe	
		Kervansaray ovası	6,5
18	Çarşamba	Tokat (4)	6
19	Perşembe	İnepazarı	5,5
21	Cuma (6.7)	Turhal	3,5
22	Cumartesi	Eski İnepazarı	5,5
23	Pazartesi	Amasya (4)	11
24	Salı	Gülkiraz	7
25	Çarşamba	Bulak	5
26	Perşembe	Köşe Şaban	5
27	Cuma	Osmancık	7,5
28	Cumartesi	Hacı hamza	6
29	Pazar	Tosya	6,5
30	Pazartesi	Koçhisarı	7,5
1	Receb	Salı Karacaviran	8,5
2	Çarşamba	Çerkeş	7,5
3	Perşembe	Hamamlı karşısında	
		Bayındırı	5,5
4	Cuma	Gerede	8,5
?	?	?	4,5
6	Pazar	Bolu	7,5
7	Pazartesi	Müdürlü	10

* Ruznâmede günlerde bir karışıklık yapılmıştır, biz aynen bıraktık.

7 Ayın sayısı, günü ve inilen yer unutulmuş.

8	Salı	Tevereli	8
9	Çarşamba	Taraklı	5,5
10	Perşembe	Geyve	7,5
11	Cuma	Sapanlı	7
12	Cumartesi	Eznikmid	(4) 7
14	Pazartesi	Üsküdar	(4) 13 denizyolu

REVAN MUHAREBESİ

Revan'a padişahın kumandasında ordu 83 günlük 400 saatte ve günde 5 saat vasatı yol olarak bir yürüyüş ve 49 günlük yolda konaklamalardan sonra Revan kalesi karşısına 11 Sefer 1045 (1635) Perşembe günü Abdallu menziline 5 saatte gelmişlerdir.

Düşman kaleden hemen bir alarga topu atmıştır. 2 okka çeken bu demir yuvarlak top padişahın başı üstünden ancak bir iki zira yüksek geçip beş-altı zira miktarı uzak bir yerde önüne düşmüştür. Kimseye bir şey yapmamıştır. Bu suretle harp, ordunun hemen geldiği gün bilfiil başlamış oluyor. Vardıklarının 12 nci günü Revan fethedilir. Ve daha da 13 gün kalırlar. Revan muhasarasiyle beraber Revan'da kalış 25 gün sürer. Oradan 6 Rebiülevvel Pazartesi tarihinde Tebriz'e teveccüh ederler.

Revan seferi Ruznamesinden kısaltılarak bu 25 günlük vukuata (mevzuu ilgilendirmiyen kısımlar hariç) bir göz geçirelim :

11 Safer Perşembe :

Sahrâ-yi Revân'a 5 saatte gelindi. Yolda gelirken Küçük Ahmet Paşa'nın adamları 2 kızılbaş kellesi getirdiler. Padişâh Zengi çayını geçmek için Revân kal'ası önünden geçiyordu, askerinin kesretinden toz kalkmakla ve kal'a askere yakın olduğu görünmemekle alay ile önünden geçerken kal'adan alaylar görününce Kızılbaş bed maaş hisardan alarga topu atıp Hikmeti Hüda iptida demir yuvarlak ki tahminen 2 vukye gelirdi. Padişâhın mübarek başı üstünden ancak bir iki zirâ, yüksek geçip beş altı zirâ; miktarı uzacak önüne düşüp hikmeten kimseye rast gelmeyüb boş yere düşdü. Padişâhımıza atılan bu alargı gördükte aslâ uğrundan dönmeyüb gerü nehri mezburu geçüb cümle asker ile maen nehri yıldırub öte cânibe geçüb sâyebân kurub bir miktar da anda istirahat edüb ba'dehu otâk-ı hümayunları bir münasib mahalle nakleyediler. Anda bir kızılbaş dili dahi gelüb başı kesildi.

12 Safer Cuma :

Padişâhın otağı kal'adan uzak ve nâmahel yerde olmakla kal'aya karîb bir münasib yerde otâkı hümayunlarına nakleydiler. Padişâh Revân kal'asına nazır bir yüksek yere çıkub vüzerayı, Yeniçeri ağasını ve birkaç ihtiyarları huzurlarına getirüb kal'a muhasarasını tedbir ve müşavere eylediler. Geru padişâhın rey ve tedbiri ihtiyar olundu. Bugün kal'adan vezirin otağına doğru hayli yuvarlaklar atılab lâkin kimesneye zarar ve ziyan eylemedi.

13 Safer Cumartesi :

Bugün Revân kal'asına nazır bir havale yere iki aded balyemez ve birkaç hurda topları padişâhımız çıkarub üzerine başbuğ olan Kapdan Hüseyin Paşa'yı ve birkaç Beğlerbeyileri tayin eyleyüb bütün gün tâ ahşama değin ol havaleden kal'ayı döğüb ve birkaç burçların yıkub yere düşürdü.

Bugün kal'adan düşman tarafından orduya ve veziri âzam otağına ve hünkârın otağı önüne şol mertebe yuvarlaklar yağdırılmıştır ki tâbir olunur değildir. Lâkin Allah'ın hükmü ile attuğu yuvarlaklar ekser boş yere düşmüştür. Ancak hayvanat kısmında iki at telef oldu. Bu gece Rumeli beğlerbeyisi metrise girüb hisara atmağa başladı.

14 Safer Pazar :

Bugün ve bu gece Rumeli beğlerbeyisi Canbuladzâde meyiller yanından balyemez toplar ile hisarı döğüb çok yer ve Kulesin ve bedenin ve iç hisarın dahi birkaç bedenin yaktı ve sol tarafından havaleden Kapdandili Hüseyin Paşa ve Haleb beğlerbeyisi Sarıkcı Ahmet Paşa üç balyemez ve üç aded şâhi darbizon ضربزون ile bütün gün ve bütün gece kalayı döğüb ve ol tarafa nazır olan hisarın birkaç bedenin yere indirdiklerinden gayri hisarın içinde olan evlerin nicesin yıkub içerude hisardan olan minarenin dahi tepesini yıktılar ve bugün bir kelle ve iki kızılbaş dili gelüb başları kesildi.

15 Safer Pazartesi :

Bugün Yeniçeri metrise girüb metris kazarken kızılbaşlar ile tüfek cengi edüb iki yüz mikdarı Yeniçeri mecruh olub ancak beş altı yeniçeri şehid oldu. Mecruh olan yeniçerilerin cümlesi padişâhın nazarı şerilerine gelüb bizzat kendi yaralarına bakub, kimisine 30 altun ve kimisine 25, ekserine 20 şer altun ihsân edüb beylik cerrahlara timâr için gönderdiler. Bugün pâdişah hisarın karşısında

havale ki kızılbaşın topu hisardan anda yetişüb bu kadar top tüfek arasında bizzat kendileri varub ol havalede kapdan Hüseyin Paşa'ya ve Haleb beğlerbeyisi Ahmet Paşa'ya sipariş olunan altı pâre topu doldurub ve bizzat kendisi nişan alub beş altı kere Revân kal'ası üzerine ateş edüb büyük kulenin bir tarafını yıkub yere indirüb ve birkaç bedenini yıktı. Anda olan cümle asker hünkârımız bu mertebe dilir ve bahâdır olub din gayretin çeküb çalışdığına üç kere Allah Allah diye çağrışub gülbanki Muhammedî getirdiler.

Bu gece Küçük Ahmet Paşa Şahbahçesi tarafından metrese girüb kızılbaşlar ile sabaha değin tüfekleşüb azîm cenk eylediler ve bu gün bir kızılbaş kellesini getirdiler.

16 Safer Salı :

Bugün ve bu gece Rumeli beğlerbeyisi ve Anadolu beğlerbeyisi ve Erzurum beğlerbeyisi Küçük Ahmet Paşa ve kal'a karşısına havaleden Kapdan Hüseyin Paşa ve Haleb beğlerbeyisi Ahmet Paşa her birisi kullu kullu metrislerinden kızılbaşlar ile azîm cenk eylediler ve bütün gün ve bütün gece balyemez toplar ile şâhı mezburun ve tüfek ile cenkler edüb hisarın ba'zı bendlerin ve kal'aların yıktılar ve bu gece yeniçeriden ve Rumeli askerinden ve sayır garîb yiğitlerinden 150 kimesne mecruh olub padişâh bizzat cümlesin huzuru şeriflerine getirüb ve yaralarını görüb yarasına göre her birisine ihsanlar edüb ba'dehu beylik cerrahlara gönderüb yaralarını sardırdılar.

17 Safer Çarşamba :

Bugün Rumeli ve Anadolu yeniçerinin metresleri akşamdan sonra hendeğe karîb çitler kırılıp ve balyemez toplar kurulup sabaha değin kızılbaşlar ile azîm cenkler olub ve bu gece zikrolunan metreslerden 300 den ziyade adam mecruh birkaç adam şehit. Mecruhlara bizzat padişâh 20 şer, kimine 15 ve 10 kuruş ihsân eylediler.

Kızılbaş bed maaşın iki binden ziyade serdengeçtileri ve fedaiyeri bugün öğleden sonrace ortalık hâlidir deyu ansızdan hisardan dışarı hücum edüb Rumeli beğlerbeyisinin metresine topları çevrilmek için sıvayub Hikmeti Hüdâ Rumeli metresi dahi âkil bulunmayub gaziler üzerine hücum edüb hisar altında azîm cenge başladıkları gibi padişâh haberdâr olub saadette atına bindi. İç halkı kullariyle top irişür yerden hisarın karşısına bir bayıra çıkub ve kullarına istimâlet verüb filhâl hisarın altında bizim askerden hayli asker cemolub düşman-ı bidîn bu kadar askeri göricek geri hisara fi-

rar eyledi ve kızılbaşdan beş altı kelle kesilüb padişâhın nazarı şerine getirdiler. İslâm askerinden bir ferd eksilmeyüb ancak bikaç adam mecruh oldular. Bugün Rumeli kulundan ve Yeniçeri kulundan bal-yemez toplar ile hisar muhkem döğülüb üç aded kalesinin nısfından ziyadesi yıkılıb azîm gedikler açıldı.

18 Safer Perşembe :

Bu gece dahi melâinden metreslerden top ve tüfek ile azîm cenkler olub yüzden ziyade yeniçeri ve Rumeli askeri mecruh olub mecruhlara herbirine ihsânlar Cerrahlara gönderüb yaraların sardırıldılar. Kal'adan muhasara olan melâinin bellu başlularından bir sorguçlu kızılbaş bedenlerden metrese bakarken Küçük Ahmet Paşa'nın metresinden tüfek ile vurulub cehenneme gitmiştir.

19 Safer Cuma :

Bu gece sabaha değîn ve ahşama dek alettevâli metreslerden top ve tüfek ile cenk olub melâini hâsırîn havflerinden neft yağından meşaleler peydâ edüb ve câbecâ hisarın bedenlerinden ışığı sarkıdub hisar hendeğine karîb olan metresleri gözedüb ve top atmağı feragat edüb ancak Şekarloz شكاروز ve tüfek ile cenk eder. Bu gece dahi 200 mikdarı yeniçeriden ve sayirden mecruh olub hünkârımızın nazarı şeriflerine geldiklerinde ihsanlar edüb timarları için cerrahlar tayin eylediler. Bugün cem'an asker halkına fermân olunub metreslere toprak taşımağa ibtida olundu.

20 Safer Cumartesi :

Bugün sabaha dek kal'aya top ve tüfek atılıb melâin ile azîm cenk olmuştur. Yeniçeriden ve sayirden 100 aded kimesne de ziyade mecruh olub huzuru hüdâvendigâra geldikte ihsânlar olub timarları için cerrahlar tayin eylediler.

Bugün ikinci vaktinde hisara atılan yuvarlaklarından bir yuvarlak melâinin baruthanesine rast gelüb barutu yanub ve baruthanesin havaya atub ve baru yanında olan kızılbaşları Kapdan Hüseyin paşa havaleden toplar ile vurub nicesin helâk eyledi ve bugün melâinin bıraktıklarından bir cebeci bir bayrak hisar bedeninden kapub huzuru hüdâvendigâr'a getirdikte 30 kuruş ile sipahilik ihsân olundu.

21 Safer Pazar :

Bu gece sabaha dek ve bugün toplar ile ve şâhı darbozonlar ile alettevâli kal'anın burç ve barusu ve kuleleri döğülüb üç metres-ten azîm gedikler açılıb ve kal'anın içinde olan evler top darbından

virâne ve içinde olan melâînin ekseri helâk olmakla bizzaruri kal'adan aman çağırub başhanları olan Emirgüne Tahmas-kulu Hân mâbeyinlerinde bellu başlularından Hızır bey demekle meşhur bir nâmdar adamlarına öyle bir mukaddemce ansızın kal'adan çıkarub aman dilemek için vezirin çadırına iki hizmetkâriyle gelüb altı gün mühlet dileyüb lâkin hünkâr razı olmayub bir günden gayri amânım yoktur ve Emirgüne oğlu ki Revân hakimidir tâ kendusu çıkub hâ-kipâyıma gelüb aman dilemeyince amânım yoktur dedikte içerden çıkan Hızır bey dahi bir âdemîsini veziriazâmın mektubiyle Emirgüne hanoğlu Tahmas kulu hâna gönderün lâkin melâîni hasirînin hilesi olmakla içerudan haberi sahih ile baş hanları çıkub gelince saadetlu hünkârımız tarafından kal'aya min ba'd top ve tüfek atılmaya deyu emrolundu.

22 Safer Pazartesi :

Akşamdan kuşluk vaktine değin kal'a muhkem döğülüb ve sulh istedikleri bakılmayıb toprak sürülmek fermân olunub düşmanı din gazilerin hücumun ve balyemez topların darbını görüb üç taraftan azîm gedikler açılıb kal'aların duvarların bir mertebe yıkıldı ki içersinde olan evler görünüyordu.

Gâziler düşmanın top tufengine bakmayub fırsat buldukça içeruye hücum edüb kızılbaşların ellerinden tüfeklerin ve başlarından mendillerin kapmağa başladılar. Bu takdirde düşmanı din kal'anın feth olacağını bilüb nâümid olmalarıyle öğleye karîb içerudan fer-yâdü figan ve aman deyu çağırışmağa başladılar.

Derakab ansızdan Mehmed Emin isminde bir bellu kızılbaş Revân hakimi kal'adan aman dilemek için veziri âzâmın çadırına gönderüb Mehmed Emin'in dahi dinlemeyüb tâ başhanınız çıkub gelmeyince size aman verilmez deyu cevap verilüb bir saatten sonra Revân hâkimi kal'adan kendi kethüdâsı ki Murad Ağa demekle meşhur ve mâbeynlerinde Umurdîde idüğü meşhuru afâk olmuştur ve Revân kal'asında olan kızılbaşların cümle umuru ve tedbirleri anın elindedir. Akabince ol Murad ağa kal'adan çıkub geldi. Evvelden dahi Sünnî idim saadetlu hünkârımıza itaat eyledim ve inşaallâh yarınki gün ki Salı günüdür. Revân hâkimini kal'adan çıkarub saadetlû hünkârımıza itaat ettireyim deyu vaad etmekle hünkârımız hazretleri dahi amanların kabul edüb hisara top ve tüfek atılmasun deyu haber gönderüb ba'dehu saadetlû hünkârımız erkân üzre İslâm-

bol'da divân eder şekilde cümle ehli divânı otâkı hümâyunları önüne götürüb ve bizzat kendileri saadet ve azamet ve heybet ile tahtı şerife oturub ve cümle iç halkı kullarını giydirüb üsküfleriyle otâkı hümâyunlarında tertib üzere dorgurub ba'dehu Revân hakimi Tahmaskulu hanın kethüdâsı Murad ağayı saadetlû hünkârımızın huzuru şeriflerine getirdiklerinde hünkârımızın heybetinden dübeste olub hayli zaman söylemeğe mecâl olmayub bir zamandan sonra söyleyeceği ne ise söyleyüb söyledikçe pâdişahımız mezkûru ilzâm edüb suçlarına mu'terif oldukta sonra ertesi gün ki Salı günüdür. Revân hanını dahi kal'adan çıkarayım ve hünkârıma itaat ettireyim ve kal'ada olanlar dileyen hünkârıma mütabaat edüb İslâma gelsün istemeyen geru Acem diyârına gitsin deyu hünkârımızın mubarek ayağın öpüb rica eyledikte hünkârımız dahi ricasını kabul edüb ve bir serâser kaftan giydürüb geru veziri âzamin otağına irsâl eylediler. Ba'dehu akşama karîb Revan hakimi Tahmas kulu hân'a ve yanında mevcut olan Sultlarında ve sayir kızılbaşlara saadetlû padişahımız amânnâme yazub bu cânibi dileyen mütabaat eyleyüb orduyu hümâyunuma gelsün ve her birisine hallu halince riâyetler olunur dilemeyen gitsin amânım amandır deyû bir amânnâme yazub Recep Paşa'nın kethüdâsı, Rıdvan kethüdâ ile bu gece Revân hâkimi Tahmas kulu hân'a ve sair sultler ve kızılbaşlara kal'ada olan cemiyetlerine irsâl eylediler.

23 Safer Salı :

Bugün Revan kal'ası fetholdu.

Kuşluk vaktinde Revân hâkimi olan Tahmas kulu hân ve bellu başlu sultanlardan Nevruz sultan ve Bozçalı sultan ve Revân hâkiminin kethüdâsı Murad ağa ve Hızır bey ve Emin Mehmed ve hânın ne mikdar tevâbii var ise pâdişahımıza itaat edüb kal'a kapusunda dışaru çıkub bölük sipahileri kal'a kapusundan otâkı hümâyuna gelince tertib üzere iki sâf durub Tahmas kulu hân tevâbiiyle sipahilerin ortalarından geçüb otâkı hümâyun önüne geldiklerinde hünkârımız samur kaplı beyaz serâser kapanca giyüb ve murassa' sorguclar ile müzeyyen olub heybet ve azamet ile otâkı hümâyunlarında tahtı şerife oturub vüzerâ ve müftü ve kazaskerler hünkârımızın yanında durub ve otâkı hümâyunun daşrasında çorbacılar ve solak ve umumen tevayifi ehli divân hazır olub durdular. Ba'dehu otâkı hümâyun açılıb Emirgüne oğlu Tahmas kulu hân zikrolunan sultanlar ile saadetlû gazi hünkârımızın huzuru şeriflerine gelüb hünkârımız hazretleri, hân'a buyurdular ki :

- Revan hakimi Tahmas kulu hân sen misin?

- Beli padişâhım benim.

- Ya sen bilesinki Âli Osman padişâhının kuvvet ve kudreti çoktur ve kılıncı uzundur ne için karşı koyub bu kadar gün hisarda kalub cenk eyledin ve kal'ayı virâne ettirdin. Geldiğim gibi teslim eyesen olmaz mı idi ?

Hân dahi bir zaman dembeste olub cevaba iktidarı olmayub bir zaman sonra cevab eyledi ki :

- Âli Osman padişâhı ve Mekke ve Medine şahısın; kılıncın uzundur ve amânın amândır amânına geldim. Her nice bilursuz diye cevab eyledi.

Hünkârımız dahi hân'a bir mürassa' ve toplu sorguç ve bir â'lâ murassa' hançer ve bir â'lâ murassa' altun kılıç ve birbiri üzerine iki ağır serâser kaftan, biri samur kaplı ve sultalarına dahi birer serâser kaftan ihsan olunub hân dahi hünkârımızın mubarek ayakları türâbına yüzler sürüb ba'dehu vezir-i azâmın otağına gönderdiler.

24 Safer Çarşamba :

25 Safer Perşembe :

Padişâhımız Tahmas kulu hânı otaklarına getirüb iki saat mikdarı kendileriyle söyleşüb ba'dehu mezidi inâyetlerinden beş bin altun harçlık inâyet buyurdular ve bu gece ahşâm namazında Beşir ağa ve Kapucular kethüdâsı kal'a alındığı haberi ile İslâmbol'a gönderildi.

26 Safer Cuma :

Bugün ki Cuma günüdür. Padişâhımız gazi sultan Murad hân otağında tahtı şerif kurub ve tahta oturub ecdâdı izâmlarından selâtîni izâm zafer rehberlerinde fethedüb el öpmeğe mu'tâdları olmağın ki iydi şerifde ne minvâl üzere el öpülürse cümle vüzerâ' ve müftü ve kazaskerler ve mirimirân ve yeniçeri ağası ve ocak ağaları ve sayir ehli divân cümlesi el öpüb vüzeraya ve müfti efendiye kazaskerlere ve beğlerbeyilere ve yeniçeri ağasına ve ocak ağalarına kaftanlar giydirilub ba'dehu otâkı hümâyun önünden hisarkapısına varınca sipah kulları alay olub iki saf durub hünkâr beyaz turna teller ve balıkcıl tellu murâssa' sorguçlar takınıb ve samur kaplı beyaz serâser kapanca giyüb saadet ile atına suvâr olub alaylar arasından selâmlayarak izzet ve şevket ile kal'ada olan câmii şerife varub minberin sağ tarafında taht şeklinde bir mahal tertib olunub

saadet ile üzerine oturub müezzinlere Kur'anı azîm ve nâ'tı şerif okuturub ba'dehu salih ve mütediyyin bir kimesne hitâbet edüb kılıç ile minbere çıkub hünkârımız namına hutbe okunub ve cuma namazı kılınub dua ve senâ olunub ba'dehu atına suvar olub alay ile otağa geldiler (ömrüne dua)

27 Safer Cumartesi :

Bugün Revân kal'ası tamir olunmağa ibtidar olundu.

.....(Ve müteakiben kalınan 8 gün zarfında padişâh Emirgüne han oğlunu otaklarına getirüb kendisi ile musahebet ediyor. Envayı lütüfler eyledikten sonra Haleb ayâletini ihsan kılıyor ve yol harçlığı dahi 40 kese altun veriyor. Emirgüne hanoğlunun kethüdâsı Murad ağaya Şam ayâleti ihsan olunuyor. Murtaza Paşaya Revân eyâletinden başka Erzurum eyâleti de verilerek Revân kal'ası muhafazası hususunda kendisine bîhad pend ü nasihat ediyor. Revân muhafazasında olan kul mevacibi için 200 akçe, kal'ada kalan 2000 yeniçeri çorbacılarıyla ve Murtaza Paşa maan gelüb dış hazineden ihsan olunan 200 yük akçeyi kaldurub Revân kal'asına getiriyorlar. Padişâh Erdebil üzerine yola revân olacağını kararlaştırınca otakları o semte hareket ediyor.

Padişâh Emirgüne oğlu Yusuf Paşa'yı ve kahyası Murad Paşa'yı otaklarına getirerek iltifat ediyor, nasihatâmiz sözlerle Yusuf Paşa'ya samur kaplı serâser bir kaftan Murad Paşa'ya da bir sade serâser kaftan giydiriyor, yol hazırlıkları tamamlanarak 50 katar deve verilerek ayâletlerine yollanıyor ve ehli ve ayâlleri adamlar nasbolunarak İstanbul'a yollanıyor... ve Revân kal'ası tamiri de sona erince 6 Rebiülevvel Pazartesi gün Tebriz ve Erdebil taraflarına hareket ediyor...)

YOLDA YAPILAN İCRAAT

Bunların çoğu gerek orduda ve gerek gidilen yerlerde inzibatî mahiyettedir. Yollarda idare âmirlerine olan şikâyetler nazarı itibara alınmakta, ekseriya yalan ise müfterîler, doğru ise kabahatli cezalandırılmaktadır. Merkezden alınan haberler, civar vilâyetlerde idare âmirlerinin değişdirilmesi hakkındaki icraat ve bir de kızılbaş diye yakalananlar ile iştigal başlıca işlerden sayılmıştır. Yer ve hava müsaid oldukça avlar, cirid gibi spor hareketleri hem gidiş ve hem gelişte yegâne eğlenceler meyanındadır. Bu noktalar da taranırsa Ruznamenin ortaya koyacağı bilgiler daha çoğalır.

MÜŞKİLÂTLA GEÇİLEN YOLLAR VE YOLLARDA
FENA HAVA ŞARTLARI

Revan seferine gidiş ve dönüş pek meşakkatli olmuştur. Yollar Revan'a ve oradan Tebriz yoluyla İstanbul'a kadar umumiyetle iyi değildir. Bir kısmından şikâyet edilmiyor, gidilmesinde zorluk çekilmemiştir. Bir kısmı çok bozuktur ve hattâ geçilemez derecede fenadır, onlara Ruzname'de bilhassa işaret edilmiştir. Hava şartlarının bozuk olduğu zamanlarda da düzgün sayılan yollarda bile müşkilât ve hattâ zayıat daha çok olmuştur. Kısmen bunlar da bildirilmiştir. Esasen birçok yerlerde toprakta izi kalmış bir yer mevcut değildir. Geçilebilecek her yerden yürümeğe çalışmışlardır. Maamafi mihneti kendilerine zevk edinerek bütün müşkilâta rağmen hoş vakit geçirmeğe de çalışmışlar, hattâ padişah müsait yerlerde avlanmıştırlar bile. Yolda cirid de oynuyorlar. Lâkin yollarda bulunan veya getirilen şakiler ve şark illerine doğru yakalanan mahdut sayıda kızılbaşlar da öldürülmüştür.

Ruzname'de yol hakkında verilen izahata kısaca bir göz atalım :

- Gebze ile Hereke arasında büyük yağmur, balçıktan zorluk. Gece de alettevâli yağmur. Azîm balçık ¹.

- Hereke ile İzmit arasında sel-i azîm ve balçık ile ki atın karnını döğerti. Hattâ padişahın mubarek etekleri balçığa battı. İzmit'te çadırları sel basdı. Otağın yeri değışdirildi. Derbend'de balçıktan ve bazı taşlık yerlerden zor geçildi.

- İznik ile Yenişehir arası yolları taşlık olduğundan zorluk çekildi.

- Yenişehir ile Akbıyık arası yolları دراش draşlık ve taşlık.

- Akçavirân konağında kuru soğuk ve konakta kar yağması.

- Seyidgazi ile Bardaklı arasında yollar taşlık. Bütün gün azîm Nisan yağmurları yağdı.

- Bardakçı ile Çifterlu arasında dağlardan geçerken azîm sis. Bataklı balçıklardan usret.

- Çifterlu ile Beyat arasında yolda kuru soğuktan elem çekilmiştir.

- Beyat ile Bolvadin arasında kuru soğuktan ve sebatlu balçıktan zorluk.

¹ Menzillerdeki tarihler ayrıca bir liste halindedir. Burada tekrar olunmadı. O cedvelden günler bulunabilir.

- Konya'da şiddetli sağanak ve rüzgâr. Orduda nice kimsenin çadırları yıkıldı. Nicesinin muşam'ası havaya uçtu. İnsan avâzesi ve tokmak Karık şamatası afâka çıkıp gûyâ ki kıyamet alâmetlerinden bir gün idi. Çabuk geçti. Konya'da 4 üncü gün akşama kadar azîm fırtına kar ve yağmur. Sabaha kadar rüzgâr. Rûz-i hızırda böyle kar ve tufân şimdiye kadar görülmemiş.

- Kara öyük ile Akçaşehir arasında yollar düz ve çölistan. Suyu az. Etrafi yüksek karlı dağlar.

- Gölbaşı'nda 3 saat rüzgâr ve yıldırımla azîm yağmurlar ve dolular indi.

- İncesu'da sağanak yeller ve ra'd ü berk ve azîm yağmurlar yağdı.

- Gümeççayıri'nda yağmurlar yağdı.

- Aparı özü. Gayet mel'un balçıklı menzildir. 40-50 yerde köprüler ve iri bataklık balçıklar geçilüb azîm zorluk çekildi. Ra'd ü berk ve azîm yağmurlar yağmıştır.

- Sivas. Yollar bataklık ve balçıklı. Sivas'a gelince azîm zahmetler çekildi. Yük getiren hayvanattan balçıkta kalanın hadd ü hesabı yoktu ve köprüden geçen insan ve hayvanlar birbirini itişerek çok insan ve hayvan köprüden Kızılıрмаğa düşüb gark oldu.

Sivas'ta kalındığı 8 günde şedîd rüzgârlar, azîm yağmurlar 4-5 saat ra'd ü berk ziyade yağmakla yer yumuşadı, kazıklar tutmadı. Şiddetli rüzgârlarla cümle hasodalı ve zülüflü tebirdarlar ve mehterler otağın tabanlarına yapışub 2-3 saat mikdarı rüzgâr ve yağmur sâkin olunca tabanlarını durub ve gerüb lenger verdiler. Gece de beş saat böyle şiddetli yağmur ve rüzgâr ta'bir olunur değil.

- Sivas'ta 10 uncu günde şiddetli rüzgâr, 11 inci gün şedîd rüzgâr ile iri dolu yağub bir Kütürdü kopmuştur ki ta'bir olunur değildir.

- Abaş? yaylâsı yolları çamlı ve taşlı yüksek dağlardır. İniş yokuştur. Kazıklı derbendinin manendi belki andan ziyade bataklık sarp dağlardır ve bu dağda çok hayvanat kalıp telef olmuştur. Pâ-dişahımızın ikinci arabası ki silâhdarına mahsudur. Ol araba devrilip iç halkı ve Rumeli askeri anda hazır bulunmağla cümlesi üşüb kaldırdılar. Araba ve içinde esvaba ziyan olmadı. Bu menzilin dört tarafı dağlar olup ortası çayırlica ova olmakla asker anda kondu. Lâkin cümlesi sıkışmayıb bayırda ağaçlık arasında çadırların kurup

kondular. Ahşâm oldukça yağlı çıra ağaçların yer yer yakub gece karanluğunda gûyâki çadırlarda mum donanması olmuştur.

- Şahne çemeni yolları gayet sarp ve yüksek taşlı dağlardır.
- Yargazi yolları güzel. Ekim biçim yeri.

- Çemen yaylâsı menzili yolları uzun ve sarp. Bu menzilin kolları iniş ve yokuş olmakla yük çeken hayvanattan binihâye hayvan telef olup kalmıştır.

- Küçükçemen menzili yolu gayet yüksek. İniş ve yokuş taşlı ve karlı dağlardır. Tâ diğer menzile gelince kar üzre gelinmiştir.

- Yassıçemen menzili yolları gayet yüksek ve kar yatağı olup tâ menzile gelinceye değin kar üzerinde mürûr olunup kar ile balçık-tan azîm meşakkat çekildi. Hayvanattan nicesi kar içine gömülüp kalmıştır. Yolları dar ve dağ iki olmakla arabalar devrilip güçle geçmiştir.

- Palahor menzili yolları iniş ve yokuş karlı dağlardır ve ol karlı dağlardan süzülüp inen suların dere içinde hayli sular cem'olub beş on yerde geçmekle balçıklı suların konağa gelince hayli zahmetler çekildi ve arz-ı Rum'da bir mikdar kıtlık olub Bayburt nam mahalde birkaç gün oturak olmak ihtiyar olundu.

- Sınurovası menzil yolları gayet vâsi' sahra olmakla azîm alaylar olub (burada âdetâ bir harp manevrası yapmışlardır).

- Tuloslar menzili yolları iniş ve yokuş ve otlak yerlerdir.

Nik menzili yolları iniş yokuş ve otlak yerlerdir. Avgâh yer olmakla padişâh yolda gelirken bir sengistan dağ üzerine çıkub ondan ziyade keklik şikâr cylediler.

- Sınamir menzili yolu gayet otlak yerler.

- Soğanbeli çimenzâr ve havadar bir menzildir. Çam ağaçlı dağlardır. Dağ ortasında Vezin nam bir hisar vardır.

- Verişân menzili yolları iniş ve yokuş ve gayet otlak yerlerdir. Serâpa dağları servmisâl bülend ve mevzun çamlardır ve carî ırmakları vardır. "Gazi hünkâr tabl ve alemle ferr ü şevketle bu dağlardan geçerken bedihice at üzerinde bu iki beyti söylediler :

Muntazırmış saffet-i hengâmıma bu dağlar
Hâl diliyle ellerin açmış duaya çamlar
Gerçi bir vâdi-i dilkeş canfezâ ammâ ki bu
Ne şarâb-ı nâbı var ne cûyibâr ırmaklar

- Duşkaya yolları gayet otlak ve düz sahralardır.

- Kars menzili yolları düz ve gayet otlak yerlerdir. Kars'da ikinci günü azîm fırtına ve ra'd ü berk ve bir mertebe dolu yağmıştır ki sahrayı safice beyaz eylemişti. Hattâ dolunun çokluğundan bazıları kar topu şeklinde edüp birbirlerine atmışlardır.

- Şahne geçidi menzili yolları gayet otlak yerlerdir. Suyu bîni-hâyedir.

- Şüregir yolunda birkaç yerde sular geçilüb yolları bataklı ve sazlı otlak yerlerdir.

- Beyköyü menzili yollarında eski künbedler ve virâne kal'a-ve köyler vardır ki 30-40 yıldanberi virâne kalmıştır. Gayet sulu ve otlak yerlerdir ve ahşam yatsudan sonra bir mertebe yağmur ve ra'd ü berk vâki' olmuştur ki ta'bir olunur değildir.

- Şarâbhane menzili yolları gayet otlak yerlerdir. Bundan sonra Abâran ve abdallar menzillerinden sonra padişâh ordu ile Revân kal'asının karşısına gelüb ordugâhlarını kurmuşlardır.

- Dönüşde :

- Avşarlı menzili yolları kumsal ve gayet tozlu yerlerdir. Tozdan hayli elem çekilmiştir. Gece şiddetli bir fırtına olmuş ve çadırların kazıkları kopmuştur.

- Kafaçölem menzili yolları okadar çok tozlu ki sahrada kimse kimseyi göremiyor. Askerlerin çokluğundan toz gökyüzüne kalkub bir mertebe duman ve karanlık oldu ki 100,000 düşman askeri gelmiş olaydı aslâ birisi görünmezdi. Nehr-i Aras'dan su içinden geçilmesi birgün bir gece sürmüştür. Her ne kadar köprüünün daha önce yapılması emrolunmuş ise de orduya gelinceye kadar ancak yarısı ikmâl olunabilmiştir. Köprüünün tamamlanması beklense 3-4 gün burada kalmak icab edecekti. Beklenmiyerek sudan geçilmek mecburiyeti hasıl olmuştur. Lâkin sudan geçerken pek çok eşya ıslanmıştır. Zahmetli bir geçiş olmuştur. Askerin esvabı ıslandığından birgün oturulmuştur.

- Tutölümü menziline padişâhın beli fazla ağırmakla ata binememiş, araba ile gelmiştir.

- Meku suyu menzili yolu taşlık olduğundan geliş zor olmuştur.

- Karaçuh menzilinde su az olduğundan sıkıntı çekilmiştir.

- Cors menziline gelirken padişâh biraz rahatsızlanmış,

- Behistan'a gelirken yolun yarısına araba ile gelmiştir.

- Huy menzili yolu çok tozlidir ve 9,5 saat sürmüş, padişâh da yorularak tahtrevâna binmiştir. Yollarda iniş ve yokuş çok ve ba'zı muhalif bataklık yerler de vardır.

.....

- Veşleçayı menzili kısa ise de yolları tozlu olduğundan biraz zorluk çekilmiştir.

- Gerdemiş menzili yolları sazlık ve bataklık ve ekseri yerlerinde selden hendekler ve yarıklar olmuş, ba'zı yerler pek tozlu olduğundan zahmet çekilmiş. Bu menzilde ma'mur bağ ve bahçeli köyler var.

- Merend menzili, bağ ve bahçeli ve gayet latif kaynak sulu yerlerdir. Acem memleketlerinin güzide ve ma'mur yerleridir.

- Sofiyan menzili gayet ma'mur ve bahçeli yerlerdir. Bu menzilden sonra Tebriz'e gelinip kalınmıyor. Şehrin bağ ve bahçeleri ve etrafında köyleri var.

Tebriz'den dönüşde (Tesvi) sahrasında bir gün fazla kalınmış, müteakiben Elmasaray'a varılırken yolda tozdan biraz zahmet çekilmiştir.

- Selmasönü sahrası menzili uzak ve tozlu olduğundan zahmet çekiliyor.

- Selmas menzili etrafında olan köylerinden gayri Selmas bir büyücek kasabadır. Ortasında düz yerde bir Palangası olduğundan gayri üst yanında dağ eteğinde Karlıyarık nam bir küçürek kal'ası dahi olup gayet sa'b ve metindir.

- Sınamur menzili yolları gayet taşlık, iniş ve yokuşludur ve yaylâk yerlerdir. Bu menzilde akşamdan sonra azim ra'd ü berk vâki' olup bütün gece yağmur yağmıştır.

- İlbak kal'ası sahrası menzili yolları sa'b ve uzak olmakla Kotur'a varılmayub geri İlbak kal'ası sahrasına nüzûl olunub bir yaylâk yerde konulmuştur. Bu menzilde yağmur yağmış ve ra'd ü berk vâki' olup gecesi dahi bir mertebe ra'd ü berk ve yağmur ve dolu yağmıştır ki yeryüzü doludan görünmeyüb alessabah göç oldukça çadırlar donmuş bulunmuş ve bu gece vâki' olan rüzgâr ve yağmur ve dolu ve ra'd ü berk sefere çıkaldanberi vâki' olmamıştır.

- Kotur kal'ası menzili yolu iniş ve yokuşludur. Yaylâk yerler olmakla padişâh ziyade iniş yerlerde yayanca yürüyüb cümle asker halkı dahi atlarından inüb inişin intihasına varınca maan yayan yürüdüler.

- Ronahor menzili yolları iniş ve yokuş derbendlerdir. Bir dere ile mürûr olundu. Konağa gelince ve giderken yağmur yağmak ile balçıktan hayli hayvanat dökülüb kaldı ve menzile varıldıkta bir mertebe dolu ve yağmur ve ra'd ü berk vâki' olmuştur ki tabir olunur değildir. Gecesi dahi sabaha değîn azîm yağmur ve rüzgâr olmuştur.

- Molla Hasan menzili uzak olmakla yollarda cümle hayvanat dökülüb ve bu menzilde ra'd ü berk vâki' olub kar ve dolu yağub ertesi gün çadırlar donmuş bulundu.

- Ercekgölü menziline gelince kar yağmış karlı ve sulu balçık ile gelinüb yollarda azîm zorluk çekilmiş ve cümle hayvanlar dökülüb kalmıştır ve bu menzilde azîm ra'd ü berk vâki' olub sabaha değîn kar yağmıştır.

- Van menzili yollarında karlı balçıklardan, iniş ve yokuşdan ve ba'zı yaş yerlerden ki andan gayri geçit yeri olmayub asker halkın ekseri atlarından inüb ve piyâde olub mezkûr yerden mürûr edilince hayli mihnet çekilüb ziyadesiyle yolda hayvan kalıyor. Balçıktan ve kesretinden yolda atlu olan asker halkı dahi menzile varınca atları dökülüb hayli meşakkat çektiler. Padişâh tahtrevâna binmiş iken mezkûr yerlerden geçmeğe imkân olmayub ata süvar olub sa'b yerlerden geçtiler.

- Kasımoğlu çayı menzili ile Van arası düzdür ve günün i'tidâliyle gelinmiştir.

- Canklersuyu menziline gelince bir mikdar Nisan misâli barân yağub ve geru hava açılıb ve tekrar yağmur yağub geru hava i'tidâl bulub nısf menzile varılmıştır.

- Bendimahî menzili yolları güç ve sa'b iniş ve yokuş yerler idi. Amma ekseri düz idi ve hem gün gayet i'tidâlde idi. Padişâh esker tahtrevâna binerlerdi.

- Erciş kal'ası deryâ içinde olub karadan bir yolu vardır. Sa'yir cânibi deryâ içindedir. Gûyâ bir tabak lâciverd içinde bir beyaz yumurta konulmuştur. Bendimâhi ile Erciş arasında şol mertebe düz yolları vardır ki vasfolunmaz ve bir cânibi Van deryâsı gûyâ Üsküdar'a varmış olduk.

- Genz ki geldiklerinin gecesinde bir mertebe ra'd ü berk ve şimşek ve yağmur ve rüzgâr vâki' oldu ki tâbir olur değildir.

- Adilcuvaz'a gelen yolları câbecâ iniş ve yokuş ve taşlık yollardır. Amma ekseri yeri düz olub ve bir cânibi leb-i deryâdır ki Van deryasıdır. Şehri mezbûr bir latif şehirdir vasıf mümkün

değildir ve iki bayır mâbeyininde olub bir metin kal'adır ki ta'bir olunmaz.

- Sur menzili sa'bdır. Görülmeğe mühtâcdır. İniş ve yokuştur ve balçıktan bir mertebe usret ile geçilmiştir ... ve atlar dahi ziyadesiyle kalmıştır. Ve bu gece ahşam vaktinde gök yüzünde bulutlar zâhir olub ra'd ü berk ve şimşek ve yağmur yağub mezkûr konağa nüzûl edince münkati' olmuştur.

- Kârmuca da pek meşakkatle gelinmiştir. Padişâhın himmet ve gayretine ve cefâkeşliğine asker hayrân olmuştur. Böyle yağmurlu ve tufanlı günde sabah vaktinden beru rahşına suvar olub konağına nüzul edince tahammül eyledüğüne taaccüb ederlerdi....

Bu kal'a Ahlat kal'ası demekle meşhurdur ki leb-i deryâda vâki' olmuştur. Padişâh, mezbûr kal'a kulu sancaklariyle istikbal edüb ve Kudûm-i meymunlarına kurbanlar eyleyüb ve kal'adan top şenliklerin edüb dua ve sena eylediler ve bu kal'a içinde ve etrafında olan kârgir binalar ve zîrizeminler ve mermerden kemerler vardır. Vasfi kabil değildir ve içinde künbedler vardır.

İçinde hâlâ ecdâd-ı Âli Osman olub ve evlâdı ve ensâbı ile tabutlar içinde kadîd olmuşlar. Halk-ı âlem gelüb ziyaret ederler. Padişâh otağında nüzûl etmeden rahşı cânbahşının inânın çevirüb mezkûrları ziyaret edüb düay-ı hayr eylediler ve mezkûrların isimleri bunlardır :

Sitâi han. Bugay han. Hasan padişâh. Akkoyunlu Bayındır han. Özcü sultan Ergun. Şeyh Umâr Şeybânı Ensari ve evliyaulâhdan dahi 19 kimesne medfundur. Ziyaret olunurlar. Bu şehirdir ki ve bunlar bir sultanlardır ki tevarihlerde mezkûrdurlar.

- Tatuvan latîf menzildir ki leb-i deryâda havanın i'tidâli ber kemâl idi, tabir olunmaz.

- Bitlis'e varan yol ve menzil sa'b ve düşvâr olub görülmeğe muhtâcdır, yoksa tarif olunmaz. Ve Bitlis köprüleri 3 tane muazzam köprüler geçilip ziyadesiyle zahmet vâki' olmuştur. Ve Bitlis hâkiminin sarayından otâk-ı hümâyuna gelirken gayri yol olmamakla padişâh bir azîm inişlu dağdan at ile indiler.

... Sayir erkân ağaları rikâbı hümâyunlariyle piyade maan gidüb ve atlarına binmeğe liyakatleri olmadı. Ne bin belâyla yayan indiler. Şol mertebe düşvar yerlerdir. Ve hendekleri var. İnsan bakmağa havf eder ve bu şehir iki dağ arasında vâki' olub ve evleri hûb

ve zibâ ve amma sokakları dar ve etrafı senkistân olmakla nâ mahubdur. Ve bu yerde aslâ ekin olmaz.

- Kefender menzili yolu bir mertebe iniş ve yokuşlar ve hendekler ve senkistân ile bayırlar ve meşelikler ve eğri dereler ve sa'b ve düşvâr yollardır. Câbecâ ikişer ikişer atlu ve ekser birer atlu geçerdi ve nice yerde piyade olub yürürlerdi. Ve iki dağ arasında yekpâre taşdan ötesin delüb halk-ı âlem mürûr ve ubûr etsünler deyu bir hatun kişi hayrât edüb Delüklükaya demek ile meşhurdur. Andan geçilüb hayli usret vâki' olmuştur, bir veçhile tarif mümkün değildir, meğer anda hazır ola. Cehennem vadilerinden misâl verir.

- Eşk? اشك meydanı menziline ziyadesiyle mihnet ve meşakkat çekilmiştir, takrir ve tahrir mümkün değildir. Ve hayvanat dahi çok kalmıştır ve mezbûr menzile nüzul edince padişâh attan inmediler sayir halk-ı âlem atlarından indiler ve piyade olub yürürlerdi.

Bu menzilin iki cânibi dağlardır ki safi kaya taşları birbirinden yüksek ve orta yerinde bir büyük çay olub aşağı bakmağa insan havf eder ve yolları dahi dar olmakla iki atlı yürümeğe mümkün değil...

- Veyselkarâni menziline ra'd ü berk ve şimşek ve yağmurlar yağub balçıktan ve yol mihnetinden ziyadesiyle zahmet çekilüb bir mertebe hayvanat dökülmüştür, payânı yoktur ve bu üç menzilde olan derd ü belâ tabir olunur değildir. Ve bu menzil bir mertebe senkistanlık ile dikenlik ve meşelik ve dervend ile iniş ve yokuştur ve dört cânibi yüksek dağlar olub orta yerinde bir büyük dere akup gider. Ve yolları dahi düşvâr ancak iki atludan gayri geçmez ve bazı yerde bir atludan gayri gitme imkânlı değildir ve yolun bir cânibi uçurumdur. Eğer insan ve eğer hayvan düşecek olursa hayatından ümidin kateder. Bin canı var ise dahi kurtulmaz. Her kim ki dünyada vadi-i Esfele's-safilindedir ve cefa ve ikâb ve derd ü belâ ve mihnet ü meşakkat zehr-i mârı müşahede etmek murad ediyor ise bu mezkûr yola gelüb görsün ve zevk eylesün. Böyle vadilerde padişâh at üzerinden tâ menzilin nihayetine varınca inmediler.

- Hark menziline nısfı dahi balçıklı ve iniş ve yokuş ve dere ve tepe idi. Mürûr edince hayli usret vâki' olmuştur ve nısfı dahi asânlık ve havanın i'tidâliyle (geçmiştir).

- Batmansuyu menzili yolları düz yerlerdir ve havanın ziyade i'tidâliyle gelinmiştir.

- Karadepe menzilinde çok atlar dökülmüştür ve bugün havanın i'tidâliyle gidilmiştir.

- Ayâr çayı menzili çependâr ve havası pus olub kâh yağmur ve kâh açıklık olurdu. Ziyadesiyle atlar dökülmüştür ve deve ve katır dahi kezalik helâk olmuştur ve geceden bir mikdar ra'd ü berk ve şimşek vâki' olub yağmur yağdı. Bu menzil bir köydür, birkaç evlerdir. Etrafında pâk ve latif dereleri ve ırmakları ve sahraları vardır.

- Diyarbekir menzil yolunda ziyade balçık var idi. Amma hava i'tidâl bulub sürûr ile gelmiştir.

(Diyarbakir kal'asının şairane bir tavsifi yapılmıştır)

- Diyarbakir'den sonra Şelbe'ye hoş bir hava ile bir buçuk saatte gelinmiştir;

- Karaköprü menzil yolu senkistanlıktır. Atlar yürümeğe imkân yoktur.

- Ergani hisarı senkistan bir dağ üzerinde bir büyük senk-i hâr üzredir. Mukabelesinde bir kaya taş dahi vardır. Bu iki taşın mâbeyninde Hazretü'l-İlyas Aleyhisselâm'ın makam-ı şerifleri vardır.

- Sucukyayla menzili senkistan ve hâristandır. Vasfî mümkün değildir ve iniş ve yokuştur. Hareket mümkün değil ve gece ile yağmur bir mertebe yağmıştır ki sel olub akub çadırlar içine dolmuştur. Ve nice kimesnenin çadırını sel suyu götürmüştür; Ve ekser halk sabaha dek ayak üzere durub oturmak ve namaz kılmak kabil olmamıştır. Hayli mihnet ve meşakkat çekilmiştir.

- Mihriban çayırı menzili mihnetli ve meşakkatli meşistan ve sengistân ve sa'b ve ta'b vâki' olmuştur.

Hiçbir veçhile tarifi imkânda değildir. Ne piyade ve ne atlu yürüeyebilir, yolları dahi belli değil amma gazi padişâhımız menzilin nihayetine varınca atından inmediler. Böyle yüksek dağlar ve böyle sarp iniş ve yokuşlar dahi görülmüş değildir. Bir saat geçmez yağmur yağmağa başlar. Bu üslûb üzere sabah olunca (yadek) yağdı.

- Harput ovasında Gölbaşı menzili bir menzildir ki Hüdâdan gayri kimesne bilmez. Menzilizden azimet eylediğimiz gibi nısıf menzilden ziyade yokuşa gidüb dağ başı hemen ki nısıf tecavüz eylediğimiz gibi azîm bulutlar ve ra'd ü berk ve şimşek peydah olub ibrikten su döker gibi ve şedîd rüzgâr ile yağmur boşanub ve kâh dolu yağub seller akmıştır. (Burada pek sıkıntı çekildiği bilhassa işaretilmiştir.)

- Yağlık باغلك menziline bir mertebe yağmur yağub balçık olmuştur. Bundan ziyade olmağa mümkün değildir. Ne yürümeğe ve ne oturmağa imkân vardır. Çadırların içi balçık dolmuş çizme ile hareket kabil değildir... Bu seferde padişâh mizacı münkesir olmuştur.

- Murad suyu kenarında konulmuştur. Asker-i İslâm edeb ile mürur ve ubur etsünler diye emir sâdir olmuştur.

- Malatya menziline varış i'tidâl üzere geçmiştir.

- Badrik menzili yolunda Tokmaksuyu ile meşhur ve üzerinde 25 gözlü köprüyü geçüb bir sahra cânibine teveccüh edilmiştir.

- Hekimhanı menzili yolu ziyade iniş ve yokuş ve dere ve tepedir. Yolda Kesik köprü geçilmiştir. Ve latîf hava ile ubur olunmuştur.

- Hasan çelebi köyü, Alacahisar, Kangal, menzilleri rahat geçilmiştir.

- Değirmenköyü menzili düz yerdir ve suları düz mekândır ve bir deresi vardır. Taamı latîf, billure mânend yol kenarında akar gider ve iki cânibi safi kaya dağlardır ve bir tarafı meşeliktir. Gerzbeli demekle ma'rufdur.

- Cesirhanı menzili. Sahraları bînazîr. Hava latif.

- Sivas'da hava i'tidâl üzere

- Yıldız menzilinden sonra Mehmetpaşa hanı menzili ziyade güzel.

... Kervansaray ovası. Bugün Sivas yaylâların ve bellerin ve çamlu dağların aşub giderken bir mertebe şedîd rüzgar esüb tozlar savurmuştur tâ sahraya inince kesilmeyüb esdi, ta'bir olunmaz.

- Tokad menziline câbecâ dağlar ve beller ve yüksek yaylâlar olur. Alelhusus nefsi Tokat etrafı bayırlar ihata eylemiş tarif olunmaz ve hisarı kesme kaya üzerinde vâki' olmuştur. Bir metin kal'adır ki etrafı bikemâlihi ma'murdur. Ve bağ ve bahçesi hûb ve cûyları latîf ve mahbub ve şehri ma'mur ve pâk ve çarşısının orta yerinde suyu akar ve her nesnesi bulunur ve dahi şehir altında bir büyük ırmağı akar. Kazova ırmağı demekle meşhurdur ve üzerinde büyük kemer köprüsü vardır.

- Amasya'ya kadar menzillerde yollar hakkında bilgi vermiyor. Padişâh Amasya'da Sultan Bayezid-i Velî camii karşısında (eşrafdan) Ahmetpaşa sarayına nüzul etmişlerdir.

- Osmancık menzili. Kal'a bir senk-i hâr üzerinde vâki' olub feleğin bir katına çıkmıştır. Bir sa'b yerededir. Vecheten minelvucûh zafer bulmak bîimkândır. Bir cânibi Kızılırmaktır. Üzerinde 16 gözlü bir cesr-i azîmi vardır.

- Tosya kasabasının kal'ası bir tepe üzerindedir. Etraf ve eknafı bağ ve bahçe ile ma'muru abâdandır. Bu menzilde bir mikdar kar yağub yeryüzü ağarmış idi.

- Hamamlı karşısında Bayındırı menziline gelen yolda hava i'tidâl üzere amıma kuru soğuk olmakla ba'zı yerlerde yer buzlanmış idi. At ile hareket mümkün olmayub padişâh saadette bir dağın eteğinde piyade olub ve hadem ve haşemleri dahi maan piyade olub hayli mesafe kateylediler. Bu menzilin nısfında bir derbend buğaz vardır. Bir cânibi azîm uçurumdur. Yolda iki atludan gayri ubûr edemez. Vasfolunmaz. Asker-i İslâm geçince hayli izdirâplar çektiler.

- Mudurlu menziline hava i'tidâlde idi, amma balçık ziyade idi. Hattâ bir dağ içinde yokuşa çıkarken tahtrevân katırları dizleri üzere gelüb çökmüşlerdir ve çok develer kalub helâk olmuşlardır. Ve bir deve balçıktan can alub verirken Şahin ağaya kendü mübarek eliyle namlusun çıkarub şu devenin başın kesin can çekmesin deyu (padişâhın) fermanları olmuştur. Bu menzilde olan Mudurlu kal'ası iki dağ arasında bir müstahkem kal'adır. Bir kaya taş üzerinde vâki' olub altında şehir vâki' olmuştur.

- Türelî menziline sabahdan mukaddem yağmur yağub dağlarda ve bellerde azîm balçık olub çok hayvanat yolda kalmıştır. Ve ağırlık ile otâk-i hümayun ve dış hazine yatsu namazından sonra gelmiştir.

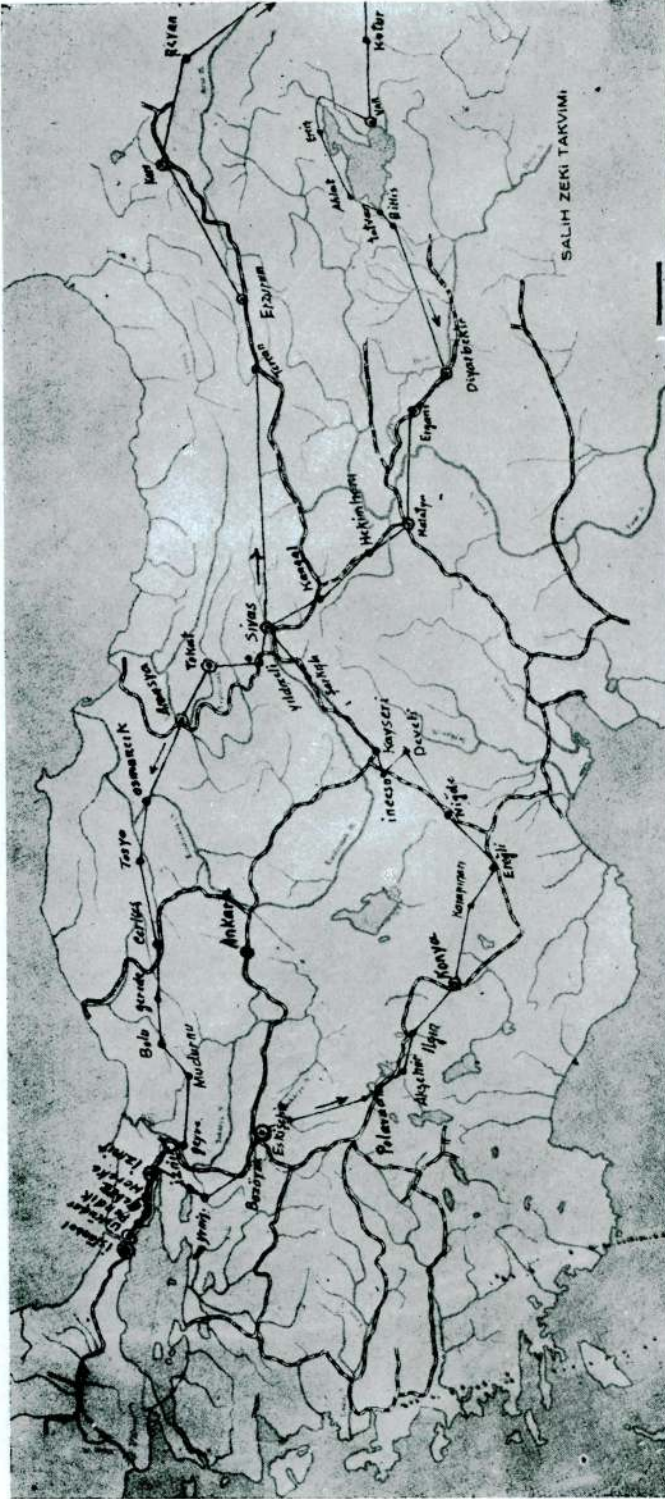
- Geyve menziline geceden erteye dek yağmur yağub bir mertebe balçık olmuştur ki tabir olunmaz. Bu menzilde ziyadesiyle hayvanat yolda kalmıştır. Bu menzilin nısfı Bayırbaşı'dır ki yokuştur ve nısfı iniştir. Ulu dağlar ve beller ve kayalar ve hendeklerdir. Akla gelmez ve iki dağ arasında bir dere vardır. Saadet ile (padişâh) Bayırbaşında Salât-ı Subh u saadeti edâ edüb ve bir mikdar eğlenüb cânib-i erbaasında olan çamlu dağları ve belleri ve sarp yerleri seyr-ü temaşâ ederlerdi. "Ve bu menzilde nehr-i Sakarya üzerinde Sultan Bayezid-i Velî'nin cesr-i azîmi vardır. Cesr ile nehr-i Sakarya kurbinde otâk kurulmuştur.

- Sabanlı menziline gecenin iptidasında yağmur boşanub menzili mezbûre nüzûl edince münkati' olmuştur ve yolda balçık nerdiban olub atların dizlerin aşmıştır.

- İznikmid (İzmit) de geceden bir azîm yağmur yağub sabahadək kesilmedi. Mukaddem zikrolunan menzilde balçıkları ve yolda mihnetleri bilkülliye unutturmuştur.

Padişâh İzmit'ten İstanbul'a bahren gelmiştir. Nısfülleylede Fernerbahçesi'ne mukabil geldikte cümle 13 saat olub selâm topu deyû umumen üç defa top ve tüfek boşadub şenlikler eylemişlerdir. Ve Hasbahçe'den dahi Aleykesselâm topların boşadub şevkler izhar ettiler. Ba'dehu padişâh sandala binüb harem-i muhtereme gidüb eğlendiler... Ertesi gün padişâh merasimle Sarayburnu'ndan İstanbul'a giriyor. Muazzam ve görülmedik bir karşılama yapılmıştır.

IV Sultan Murad'ın Revan Seferine gidiş ve dönüşte takip ettiği yol.
 (Siyah noktalar menzilleri, ortasında siyah nokta bulunan daireler oturma menzilleri gösterir).

